

LEVELEK A SZERKESZTŐSÉGHEZ

ARI MÁRIA könyvtáros (Székelyhid). — Az Er mellett fekvő kis mezőváros és a hozzá tartozó öt falu (Olaszi, Köblöskút, Hegyközszentmiklós, Csokaj és Kágya) lakóinak a könyv a szó szoros értelmében életszükségletévé vált. Könyvtárunk 1959-ben alakult, s jelenleg 26 000 szépirodalmi, politikai és tudományos könyvvel rendelkezik. Olvasóinak száma meghaladja az évi másfélezret. 1971 első negyedében a könyvtárunkban megfordult 720 olvasóból 37 munkás, 63 termelőszövetkezeti tag, 57 értelmiségi, 15 egyetemi hallgató, 62 más kategóriába tartozó és 486 tanuló volt. (Életkor és nem szerinti megoszlásuk: 270 tizennégy éves kor alatti, 450 ennél idősebb, 307 férfi és 413 nő.) Ebben az időszakban a legtöbbet olvasott szerző Sütő András volt *Anyám könnyű álmot ígér* című könyvével (456 olvasó), a második pedig Kós Károly a *Budai Nagy Antallal* és a *Varju nemzetiséggel* (328 olvasó). — Jól összeforrt kollektívánk a könyvtárban irodalmi esteket, szimpozionokat, a gyermekek számára fejtörő-versenyeket, mesedélelőttöket rendez. Lehet, hogy egyedi esetnek számít, de nálunk majdnem minden ember — idős és fiatal egyaránt — szívesen olvas verset, s a legfiatalabb korosztály versírással próbálkozik; számukra „Versfaragó kispajtás” címmel versenyt rendeztünk.

HEGEDÚS LÁSZLÓ radiológus főorvos (Nagykároly). — Nagy érdeklődéssel olvastam Herédi Gusztáv *Tűnődés gyermekről, családról* című dolgozatát a *Korunk* 1971. 9. számában, amely Venczel József és Vasas Samu ugyancsak figyelemre méltó írásai mellett jelent meg, s igen mély benyomást tett rám. Nem találhat benne senki kivétneivalót — persze, ha őszinte jószándékkal olvassa. Herédi dolgozatának az a része azonban, amely az iskolai neveléssel foglalkozik, szerintem adós maradt egy jelentős tény — egyes pedagógusok magatartása — említésével és bírálatával. Negyedszázados orvosi működésem során, sajnos, nem egy olyan tanítóval, tanárral találkoztam, akinek a példája aligha lett volna alkalmas az egykés családoknak helyes utat mutatni. Ha egyes vidéki értelmiségiek magatartását az erkölcs, képzettség, öltözködés szempontjából alaposabban megvizsgálánk, azt hiszem, még mindig megállapíthatnánk néhány kevéssé örvendetes tény. Például azt, hogy számos tanár, orvos inkább évtizedekig ingázik vonattal vagy autóbusszal, mint hogy megtelepedne a faluban, ahova hivatása köti. És undorral beszélnek a faluról, munkahelyükről, ahol a kenyerüket keresik. Nem szeretnék alaptalan vádaskodónak tűnni, de hogy a nevelői közösség figyelmét az ilyen kirívó esetekre fel kell hívni, azt hiszem, nem vitás.

KOVÁCS ZOLTÁN muzeológus (Sepsiszentgyörgy). — Erdővidéki iskola tanácskozájában érdeklődtem a falu haladó hagyományainak ápolása iránt. Középtárról van szó, s a szóban forgó személyek Benkő József és Farczádi Józsa János. Hajtott a kíváncsiság, élnek-e méltó utódok Középtárról, akik nem engedik feledésbe merülni az európai híru tudósok és pedagógusok emlékét. Kétkedve tettem fel kérdéseimet, mivel tapasztaltam már, hogy némelyik iskolában nem használják ki eléggé a szocialista hazafias nevelésnek a szellemi örökségünk ápolásából adódó lehetőségeit. Kellemesen csalódtam. Egy lelkes tanítónő — Kubánda Gizella — szívén viseli elsősorban a Benkő-kultusz ápolását: sírját a tanulókkal együtt gondozza, s ugyanezt megteszi a Farczádi Józsaéval is. Tanulmányozza Benkő életét és munkásságát, s a Farczádi Józsa-émlékeket is szeretné felkutatni. Beszélgetésünk során kiderült azonban, hogy nehézségekkel is küzd. Benkő Samu nemrég megjelent könyvéből, a *Sorsformáló értelemből*, amely értékes Benkő József-tanulmányt közöl, egy sem jutott el a faluba.

Ismételten vissza-visszatérő gondunk a könyvterjesztés. Jó szándékú falusi értelmiségiek, akik a tudományos kutatómunka gondolatával foglalkoznak, nem jutnak hozzá a legfrissebb forrásanyaghoz. A Kriterion kiadványai többnyire népszerűek, órák alatt elfognak; nem egy esetben a városon élő könyvbarát is kénytelen bosszúsággal nyugtázní, hogy ismét elesett egy jó könyv megszerzésének lehetőségétől. Nem tudom, mi állana útjában egy esetleges előfizetési rendszer bevezetésének? A könyv nagyon sokak számára életszükségletévé vált.

MÁKÓI ISTVÁN főiskolai hallgató (Mákófalva). — A *Korunk* tavalyi 9. számában olvastam Vasas Samu *Egyke és cifrázkodás* című cikkét, amely két kalotaszegi faluban, Darócson és Bogártelkén kialakult szomorú helyzetről számol be. „Kalotaszeg az egyke földje” — így kezdi Vasas Samu. Akinek van testvére, el sem tudja képzelni, mit jelent ez a mondat, de mi, kalotaszegi fiúk és lányok, különösen érezzük súlyos és szomorú jelentését. Hiszen majdnem minden kalotaszegi fiatal elmondhatja: *magam* vagyok. Nemcsak az említett Darócson és Bogártelkén, de Mákófalván, Inaktelkén, Vistán is — hogy csak a legközelebbi falvakat említssem — ugyanilyen szomorú és meggondolkoztató a helyzet. Volt olyan év például, amikor három (!) gyermek született a több mint ezer lakosú Mákófalván, s nemsokára nincs akit beiskolázzanak. Az elhagyott porták, üres házak s „az önmaguk kipusztítását jelző életfelfogás” (Vasas Samu) szintén nemcsak Darócra és Bogártelkére jellemző, hanem a többi kalotaszegi falura is. Miért nem látják még most sem a kialakult helyzet tarthatatlanságát maguk az emberek, a kalotaszegiek? Vasas Samu azt ajánlja, hogy „hatékony neveléssel, felvilágosítással és intézkedésekkel próbáljunk javítani a fennálló helyzeten”. Szükség volna a megfelelő módszerekre is konkrétan rámutatni, hiszen az orvosok, tanítók és más falusi értelmiségiek mindig harcoltak az egyke ellen, és a reményt nem akarjuk feladni.

VASAS SAMU liceumi aligazgató (Bánffyhunjad). — Egy halom levél az asztalomon. Válaszoknak szánt írások, a Nádamentéről a *Korunk* 9. számában megjelent *Egyke és cifrázkodás* című cikkre. Vádiratnak is beillenek önmaguk ellen! Meglep a levelek hangja s az, hogy a cikket mindenütt ismerik, vidékszerte meg is tárgyalták a szülői értekezleteken. (A *Korunk* számai már a megjelenést követő napokban elfogytak Egeresen és Hunyadon.) Az igenlő elismerés hangja csendül ki e levelekből. Igen, tudják, látják ők is, „a tények szomorúak...” — vallják, de a lesújtó lélekszámcsökkenésre csak a nagy távlatokban összesített számadatak láttán döbrentek rá. Vistaiak, mákóiak, inaktelkiek, darócziak és bogártelkiek egyaránt kilátástalannak látják a helyzetet. „...mit tehetünk ellene? Ez a divat” — fogalmazta meg sokak lemondó véleményét oly tömören a bogártelki Ferencz Jánosné. A legtöbb helyen kimagyarázással is készen állnak, ez „világjelenség”.

Hogy szeretnék a tékép előtt állni ilyenkor és Herédi Gusztáv cikkével (*Tű-nődés gyermekről, családról*; ugyanabban a számban jelent meg) érvelve bebizonyítani, hogy ez távolról sem világjelenség. Szeretnék új számadatokat felsorakoztatni: 1968-ban, amikor az országban a legmagasabb születési adatokat regisztráltuk, úgyszólván az egész Nádamentén (Győrővásárhely, Inaktelke, Türe, Méra, Vista, Mákó és természetesen Bogártelke és Daróc is) a születések és a halálozások aránya az elhalálozások felé hajlott. Az adatok világosak. Forgatják, olvassák, tudják is, hogy úgy van. Más okok is eszükbe jutnak, amit fel tudnának még ezek mellé sorakoztatni. Fekete István nősülőndő bogártelki fiatalember meg is jegyzi: „A cikkíró elvtárs nem említi azt, hogy egy legény 6—8 aranygyűrűt kell vegyen annak a lánynak, akinek a kezére igényt tart.” Valóban, e két faluban ezelőtt 40—50 évvel divatba jött az ezüstgyűrűk adományozása, később 3—4, 8—10 éve már 6—8 aranygyűrűt adományoztak a lányoknak az udvarló legények. Napjainkra a menyasszonyok gyűjteményéhez tartozik még egy aranyóra, drága fejkendő és más ajándékok. Ezeket természetesen rendre, névnapok, születésnapok vagy más ünnepek alkalmával adományozzák a legények választottjuknak.

Felvetődik a kérdés: mennyi gyermeket fel lehetne nevelni a töméntelen ruha, gyűrű és óra árából, amelyek most mind az „egyetlent” ékesítik. Vajha így gondolnák ezt a darócziak és bogártelkiek is, akkor már a jövő iskolai évben nem következne be az, amit a cikk már előre látott: elnéptelenedés miatt megszűnik a daróczi iskola, és nem fenyegetné ugyanaz a sors a bogártelki óvodát is.

Azt írtam cikkemben, hogy a kalotaszegi egyke kérdése közös ügy, mindannyiunk ügye és bánata, s hogy a helyzet változtatását célzó munkából nem hiányozhatnak a pedagógusok sem. A felismerést tett követte. Kalotaszeg egyetlen liceuma, a hunyadi, máris megtette az első lépéseket a jövő anyáinak nevelésében. Mjútán három éven át tanítjuk a kalotaszegi népművészeti remek történetét, készítését, egy évharmadon át igyekszünk megszerettetni utolsóéves lányainkkal az anyai hivatást, és megismertetni őket az azzal kapcsolatos teendőikkel.